

Dr hab. Danuta Rode
Prof. Uniwersytetu SWPS
Wydział Psychologii

Katowice, 17.09.2022 rok

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Agnieszki Bałickiej

pt. *Terapia taktylna jako metoda stymulacji indywidualnego funkcjonowania dziecka z autyzmem*

napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Adama Stankowskiego

W przedstawionej mi do recenzji rozprawie doktorskiej, Autorka podejmuje bardzo ważne zagadnienie wczesnego wspomagania dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, ukierunkowując proces wspomagania na rolę i wpływ terapii taktylnej na stymulację rozwoju tych dzieci. Praca wpisuje się w aktualny nurt badań nad nie tylko mechanizmami i uwarunkowaniami autyzmu, ale nade wszystko nad możliwością wczesnej pomocy terapeutycznej dzieciom z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Tym samym łączy dwa cele poznawczy i aplikacyjny. Temat rozprawy doktorskiej jest interesujący i nowatorski, mamy bardzo mało badań i doniesień dotyczących efektów terapii w rozwój poznawczo-behawioralny dzieci autystycznych.

Recenzowana praca doktorska spełnia kryteria ustawowe dotyczące oryginalności podjętej problematyki i analizy nowych składników w ramach podjętego problemu badawczego.

Podstawowym celem Autorki była odpowiedź na pytanie, czy i jak terapia taktylna określa indywidualne funkcjonowanie dziecka z autyzmem na zajęciach wspomagania wczesnego rozwoju dziecka, to jest, jak wpływa na poziom umiejętności poznawczych, komunikowania się i rozwoju kontaktów społecznych.

Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny. W tym miejscu chciałabym się odnieść zarówno do całościowej struktury pracy, jak również do poszczególnych części recenzowanego opracowania. Praca składa się z 5 rozdziałów, których treści podzielone są na trzy części: teoretyczną prezentującą podstawy przyjętych problemów badawczych, metodologię badań własnych i empiryczną opisującą wyniki. Pracę podsumowuje zakończenie i postulaty dla praktyki pedagogicznej, bibliografia i załączniki: spis tabel i spis wykresów. Treści zawarte w każdym rozdziale wskazują, że struktura pracy jest właściwa i odpowiada wymogom prac badawczych. Oceniając pracę pod względem formalnym, należy podkreślić, iż redakcja tekstu jest spójna, praca napisana jest jasnym, poprawnym językiem.

Postawy teoretyczne modelu zmiennych

Pierwszy rozdział obejmuje analizę zaburzeń ze spektrum autyzmu, poprzez przedstawienie wybranych koncepcji autyzmu, symptomów zaburzeń oraz charakterystyki psychospołecznego funkcjonowania dzieci autystycznych. Rozdział drugi zawiera treści dotyczące różnych paradygmatów teoretycznych wczesnego wspomagania dzieci ze spektrum autyzmu, podbudowany informacjami o założeniach procesu terapii, przebiegu i metodach wykorzystywanych w tych działaniach, uzupełniony efektami ich zastosowania. Rozdział drugi kończy podrozdział dotyczący bardzo ważnej zmiennej mianowicie: terapii taktylnej. Jest on konsekwencją przyjętego wyводу dotyczącego obszaru wczesnego wspomagania dzieci autystycznych. Jest spójny zarówno w opisie poszczególnych założeń terapii, jak i efektów postępowania terapeutycznego.

Odnosząc się do zawartości rozdziałów części teoretycznej, należy podkreślić, że spełnia swoją rolę, stanowi bowiem podstawę do prezentacji modelu badań własnych i wskazanych problemów badawczych. Zawartość tej części recenzowanej pracy stanowi wystarczające uzasadnienie dla podjętego przez Autorkę problemu badawczego, literatura tematu jest w miarę aktualna. Uwaga recenzenta w tym obszarze prezentowanego materiału dotyczy ograniczonej samodzielności doktorantki, rozdziały nie kończą się refleksją czy podsumowaniem najważniejszych kwestii, które są istotne dla założeń projektu badań własnych. Ograniczenie autorskich komentarzy, mimo, iż jakość doboru zagadnień w tej części pracy, jest właściwa i uzasadniona merytorycznie, pozostawiło pewien niedosyt w zakresie pokazania umiejętności analitycznych Doktorantki i swobody w ocenianiu i rozumieniu problemów związanych z realizowanym tematem badawczym.

Ocena projektu badań

W rozdziale trzecim pracy: Charakterystyka metodologiczna pracy omówione zostały: przedmiot i cele badań, problemy i hipotezy badawcze, zmienne i ich wskaźniki, strategie i metody badań, techniki i metody badawcze, organizacji i przebieg badań, dobór i charakterystyka grupy.

Autorka w sposób prosty i w miarę logiczny opisała procedurę badania. Podstawowym krokiem badawczym związanym z głównym celem badań była weryfikacja modelu teoretycznego dotyczącego znaczenie terapii taktylnej jako metody stymulacji indywidualnego funkcjonowania dziecka z autyzmem. Przedstawiona ze względu na eksploracyjny charakter pracy-weryfikacja modelu- zawarła się w pytaniach i hipotetycznych założeniach z przedstawionymi wskaźnikami zmiennych.

Badaniami objęto 40 dzieci zdiagnozowanych, jako dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Grupę podzielona dwie podgrupy: eksperymentalną (20 dzieci) i kontrolną (20 dzieci). Dzieci z grupy eksperymentalnej zostały objęte terapią taktylną. Dobór do grup był celowy, kryterium podstawowym była diagnoza autyzmu. Na podkreślenie zasługuje fakt, że badania zostały przeprowadzone na populacji dziecięcej, co nie jest działaniem łatwym. Moja uwaga krytyczna dotyczy, braku opisu doboru do grup, w szczególności informacji wyrażenia zgody przez rodziców badanych dzieci. Współcześnie trudno uzyskać zgodę rodziców na udział dziecka w projekcie empirycznym, niestety doktorantka nic o tym nie pisze, czy uzyskała zgodę opiekunów dzieci i w jaki sposób. Nie sygnalizuje także, czy rodzice zgodzili się na udział dzieci w terapii -dotykem. Nie ma także podanej informacji, Kto przeprowadzał terapię taktylną. Pożądanym ale nie koniecznym, byłoby także przedstawienie modelu np. w formie graficznej, w którym można by odczytać zaplanowane efekty z badań, mając na względzie teoretyczne podstawy pracy.

W tej części pracy brakuje także opisu statystycznego opracowania wyników badań, ze względu na cel badań i pytania badawcze. Znajduje się on w kolejnym rozdziale, prezentującym wyniki badań, ale zasadnym, ze względu na pełne opracowanie modelu badań byłoby włączenie opisu analiz statystycznych obszar metodologii badań.

Mimo tych uwag, opis części metodologicznej jest jasny, prezentowanie poszczególnych części procesu badania spójne, dobór zastosowanych metod badawczych jest zasadny, a ich prezentacja – jasna.

Rezultaty badań – ocena sposobu prezentacji i ich znaczenia

Rezultaty badań własnych Doktorantka przedstawiła w czwartym rozdziale pracy. Już na wstępie należy zauważyć, że omówienie wyników nie do końca jest przejrzyste i jasne, wiąże się to z tym, że Autorka pracy, jako podstawę analizy uzyskanych danych przyjęła wyniki uzyskane z wywiadu i poszczególnych kwestionariuszy. Doktorantka stara się omówić każdy następny krok w analizach, ale nie ma klarownego prezentowania materiału według odpowiedzi na pytania badawcze, w tym szczegółowe. Rodzi to zarówno trudności w odbiorze (czytelnik stałe musi zastanawiać się, na jakie pytanie odpowiada, co mierzą skale w danym teście), jak i wątpliwości merytoryczne, bowiem Doktorantka nie przeprowadza dyskusji wyników. Podaje dane statystyczne, rzadko kiedy analizując uzyskane efekty i co znaczą dla problemu badawczego, mając na uwadze podstawy teoretyczne i doniesienia z innych badań. Brakuje w tej części tekstu dyskusji, analiz, specjalistycznego odniesienia się do problemu. Wnioski z badań, które zawarto w rozdziale piątym, nie są przedyskutowane merytorycznie w prezentowaniu uzyskanych wyników.

Oceniając empiryczne doniesienia z badań i ich wartość pragnę zwrócić uwagę na wszystko na walory pracy. Autorka wykazała duże kompetencje statystyczne i analityczne przy opracowywaniu danych empirycznych. Wykorzystała testy statystyczne, sprawnie się nimi posługując m.in. do sprawdzanie normalności rozkładu (test Shapiro - Wilka) do weryfikacji hipotezy o równości wariancji badanej zmiennej w dwóch populacjach (test Fishera) wykonała także analizę wariancji ANOVA dla klasyfikacji podwójnej. Wykorzystanie analiz statystycznych pozwoliło nie tylko na przetestowanie hipotez i wyciągnięcie wniosków na temat danych, ale wprowadziło pewien obiektywizm w ustaleniach badawczych w tym najważniejszym: czy terapia taktylna wpływa/poprawia funkcjonowanie dzieci autystycznych w określonym obszarze (poznawczym emocjonalnym, społecznym) i jaki jest efekt tego wpływu. Dużą pomocą w śledzeniu poprawności wyводу naukowego stanowiły prawidłowo opisane tabele oraz dokładna prezentacja uzyskanych rezultatów.

Zakończenie pracy i postulaty dla pracy pedagogicznej

Wnioski z badań Doktorantka przedstawiła w rozdziale piątym- już na wstępie pragnę podkreślić dużą staranność w ich prezentacji i krótkim omówieniu. Postulaty zostały przedstawione w punktach w nawiązaniu do celu badań i zweryfikowanych hipotez. Autorka

wykazała duże kompetencje analityczne przy opracowywaniu wniosków. Świadczy o tym fakt, że są one uporządkowane i spójne z uzyskanym materiałem.

Podsumowując całość niniejszej recenzji, pragnę stwierdzić, że:

1. Autorka podjęła w swojej dysertacji doktorskiej ważny problem naukowy- wczesne wspomaganie rozwoju dzieci autystycznych, oparte na terapii taktylnej- przedstawiając jej formę, efekty i rezultaty, jako metody stymulującej i usprawniającej psychospołeczne funkcjonowanie dzieci z autyzmem. W szczególności należy podkreślić trudną ze względu na organizację i wykonanie badań grupę dzieci autystycznych i czasochłonny proces terapii.
2. Analizę problemu osadziła w prawidłowo dobranej literaturze tematu.
3. Na podstawie założeń teoretycznych, skonstruowała model badań z zmiennymi i ich wskaźnikami. Dobór pomiaru zmiennych i organizacja badań jest satysfakcjonująca.
5. Opracowanie wyników w sposób dostateczny umożliwiło odpowiedź na pytania badawcze.
6. Brak dyskusji rekompensują ustalone wnioski, rezultaty badań mogą mieć duże znaczenie w bezpośredniej pracy terapeutycznej, edukacyjnej czy wychowawczej z dziećmi autystycznymi, ponadto przy projektowaniu programów profilaktycznych celowanych dla rodzin z dziećmi autystycznymi.
7. Rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Przedstawione w recenzji argumenty stanowią podstawę do wyrażania opinii, że rozprawa doktorska mgr Agnieszki Balickiej pt. Terapia taktylna jako metoda stymulacji indywidualnego funkcjonowania dziecka z autyzmem, spełnia podstawowe kryteria merytoryczne i formalne określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku wraz z późniejszymi zmianami o stopniach naukowych i tytule naukowym. Na tej podstawie stawiam wniosek o dopuszczenie mgr Agnieszki Balickiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

